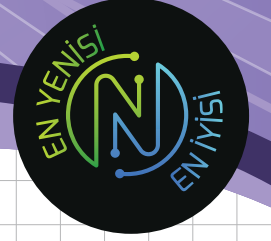

5.
SINIF

AKTİF DEFTER

Türkçe

>>> 5. SINIF TÜRKÇE (Öğrenci)

Bu kitabın tüm hakları Yanıt Yayınları'na aittir.

Kitabın tamamının ya da bir kısmının elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

© Copyright Yanıt Yayınları - 24 IX - I

>>> ISBN

978-625-6115-00-2

>>> DİZGİ - GRAFİK

Yanıt Yayıncılık Dizgi-Grafik Ekibi

>>> İLETİŞİM BİLGİLERİ

YANIT YAYINCILIK

Merdivenköy Mah. Bora Sok.

No: 1 Kat: 15 Nidakule Göztepe / Kadıköy / İSTANBUL

Telefon: (0850) 480 40 94 - (0216) 354 38 39

Faks: (0216) 354 38 36

www.yanityayincilik.com

>>> BASIM YERİ

AYKUT BASIM

Firüzköy Mah. Mezarlık Üstü Cad. No: 24-26 A Blok

Avcılar/İstanbul

Tel : 0 (212) 428 52 74

İSTİKLAL MARŞI <<<

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garb'ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imânı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır atanı;
Verme, dünyâları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkıracak, toprağı sıksan şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.

Ruhumun senden, İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin ma'bedimin göğsüne nâ-mahrem eli!
Bu ezanlar-ki şehâdetleri dînin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli

O zaman vecd ile bin secde eder —varsa— taşım;
Her cerâhamdan, İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır rûh-i mücerred gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek Arş'a değer, belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl;
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

MEHMET AKİF ERSOY

>>> GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyen dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaî bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

>>> ÖN SÖZ

Sevgili Öğrenciler,

Başarı; iyi bir eğitime, iyi bir eğitim de güvenilir ve doğru kaynaklardan yararlanmaya bağlıdır. Eğitimin temelini oluşturan okuma, izleme, dinleme, araştırma, tekrar etme, soru çözme gibi yöntemleri planlı ve programlı bir şekilde ele alan kaynaklarla başarı merdivenlerini çıkmak isteyenler, hedeflerine doğru ve güvenilir yollarla ulaşabilir.

Bizler de Yanıt Yayınları olarak hedeflerine doğru ve güvenilir yollardan ulaşmak isteyen siz sevgili öğrenciler için “Türkçe Aktif Defter”i hazırladık. Millî Eğitim Bakanlığının açıkladığı kazanımlar doğrultusunda, Talim Terbiye Kurulunun Güncel Türkçe Müfredatı esas alınarak hazırlanan bu defterde konular kazanım bazlı anlatılmıştır. Defter; öğretmen-öğrenci etkileşimini artıracak şekilde planlanmış, konu anlatımı çözümlü örneklerle pekiştirilmiş, konunun daha iyi kavranması adına uygulamalara yer verilmiştir.

Defterde yer alan “Konu Tarama Testleri”nde, temel bilgileri ve konu kazanımlarını tarayan sorular yer almaktadır. Defterdeki “Yeni Nesil Testler” ise konunun tamamını kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Bu testlerde; PISA-TIMSS tarzı soruların, LGS’de çıkmış soruların, MEB’in yayımladığı örnek soruların benzerlerine yer verilmiştir. Ayrıca defterdeki tüm soruların çözümü yapılmış; soruların daha iyi anlaşılması için çözümlerde açık, kısa ve akıcı bir anlatıma başvurulmuştur.

Özellikle defterdeki yeni nesil ve görsel soruların hem sizi sınavlara aktif bir biçimde hazırlamasına hem de dersi destekleme işlevini yerine getirecek nitelikte olmasına özen gösterilmiştir.

Sevgili Öğrenciler,

Başarı için çıktığınız eğitim maratonunda her zaman yanınızda olmak, sizlere destek vermek ve yüzünüzdeki tebessüme tanık olmak istiyoruz.

Hedeflerinize ulaşma yolunda hepinize başarılar...

YANIT YAYINLARI

1. BÖLÜM: SÖZCÜKTE ANLAM

SÖZCÜKTE ANLAM	7-48
KONU TARAMA TESTİ - 1	13
KONU TARAMA TESTİ - 2	19
KONU TARAMA TESTİ - 3	27
KONU TARAMA TESTİ - 4	33
KONU TARAMA TESTİ - 5	37
KONU TARAMA TESTİ - 6	43
YENİ NESİL TESTİ - 1	45
YENİ NESİL TESTİ - 2	47

2. BÖLÜM: CÜMLEDE ANLAM

CÜMLEDE ANLAM	49-90
KONU TARAMA TESTİ - 1	57
KONU TARAMA TESTİ - 2	67
KONU TARAMA TESTİ - 3	71
KONU TARAMA TESTİ - 4	75
KONU TARAMA TESTİ - 5	79
KONU TARAMA TESTİ - 6	85
YENİ NESİL TESTİ - 1	87
YENİ NESİL TESTİ - 2	89

3. BÖLÜM: PARÇADA ANLAM

PARÇADA ANLAM	91-136
KONU TARAMA TESTİ - 1	101
KONU TARAMA TESTİ - 2	103
KONU TARAMA TESTİ - 3	113
KONU TARAMA TESTİ - 4	119
KONU TARAMA TESTİ - 5	127
KONU TARAMA TESTİ - 6	131
YENİ NESİL TESTİ - 1	133
YENİ NESİL TESTİ - 2	135

4. BÖLÜM: SÖZEL MANTIK - GÖRSEL OKUMA

SÖZEL MANTIK - GÖRSEL OKUMA	137-156
KONU TARAMA TESTİ - 1	143
KONU TARAMA TESTİ - 2	153
YENİ NESİL TESTİ - 1	155

5. BÖLÜM: İSİM (AD)

İSİM (AD)	157-174
KONU TARAMA TESTİ - 1	171
YENİ NESİL TESTİ - 1	173

6. BÖLÜM: İSİMLERİ NİTELEYEN YA DA BELİRTEN SÖZCÜKLER (SIFAT)

İSİMLERİ NİTELEYEN YA DA BELİRTEN SÖZCÜKLER (SIFAT)	175-190
KONU TARAMA TESTİ - 1	179
KONU TARAMA TESTİ - 2	187
YENİ NESİL TESTİ - 1	189

7. BÖLÜM: İSİMLERİN YERİNE KULLANILAN KELİMELER (ZAMİR)

İSİMLERİN YERİNE KULLANILAN KELİMELER (ZAMİR)	191-210
KONU TARAMA TESTİ - 1	197
KONU TARAMA TESTİ - 2	205
YENİ NESİL TESTİ - 1	207
YENİ NESİL TESTİ - 2	209

8. BÖLÜM: YAZIM KURALLARI

YAZIM KURALLARI	211-236
KONU TARAMA TESTİ - 1	219
KONU TARAMA TESTİ - 2	227
KONU TARAMA TESTİ - 3	233
YENİ NESİL TESTİ - 1	235

9. BÖLÜM: NOKTALAMA İŞARETLERİ

NOKTALAMA İŞARETLERİ	237-264
KONU TARAMA TESTİ - 1	245
KONU TARAMA TESTİ - 2	251
KONU TARAMA TESTİ - 3	261
YENİ NESİL TESTİ - 1	263

10. BÖLÜM: METİN TÜRLERİ

METİN TÜRLERİ	265-282
KONU TARAMA TESTİ - 1	279
YENİ NESİL TESTİ - 1	281

CEVAP ANAHTARI	283-296
----------------------	---------

1. BÖLÜM

SÖZCÜKTE ANLAM

NOTLARIM

This image shows a full page of blank graph paper. The grid consists of thin, light gray horizontal and vertical lines that intersect to form small squares across the entire surface. There are no margins, text, or other markings on the paper.

>>> SÖZCÜKTE ANLAM

1. BÖLÜM

>> ÇOK ANLAMLILIK

- Türkçenin anlam zenginliğinin bir göstergesi olan çok anlamlılık, sözcüklerin birden çok anlamda kullanılmasıdır. Örneğin “kırmak” sözcüğü dilimizde on dört farklı anlamda kullanılabilmektedir.

- Birkaç gün evvel yağan yağmur sıcaklığı **kırmış**. (Anlam: ^[1]gücünü, etkisini azaltmak)
- Bir iş makinesiyle taşları **kırdı**. (Anlam: ^[2].....)
- Kaptan geminin dümenini sağa **kırdı**. (Anlam: ^[3].....)
- Koşarken düşüp kolunu **kırdı**. (Anlam: ^[4].....)
- Firma verdiği teklif fiyatını **kırdı**. (Anlam: ^[5].....)
- Değirmen taşlarında buğdayları **kırdı**. (Anlam: ^[6].....)

NOT ALIN

Her sözcükte çok anlamlılık özelliği yoktur. Söz gelimi “çoğunlukla denize dökülen, özellikle genişliği bakımından büyük akarsu, nehir” anlamındaki “**irmek**” sözcüğü başka bir anlamda kullanılmaz.

UNUTMAYIN

Çok anlamlı bir sözcüğün hangi anlamıyla kullanıldığı, cümlelerin bağlamından hareketle bulunabilir.

- Karyolanın altını süpürge ile **aldı**. (^[6].....)
- Fatih Sultan Mehmet İstanbul’u 1453’te **aldı**. (^[7].....)

ÖRNEK - I

TDK Güncel Sözlük’te “düşmek” sözcüğünün bazı anlamları şu şekilde verilmiştir:

- Yağmak
- Yer çekiminin etkisiyle boşlukta yukarıdan aşağıya inmek
- Aşırı ilgi veya sevgi göstermek

“Düşmek” **sözcüğü aşağıdakilerin hangisinde verilen anlamlarından herhangi biriyle kullanılmamıştır?**

- Havada uçan kuş, vurulmuş gibi birdenbire sokağa düşmüş.
- Daha kış gelmeden dağlara kar düşmüştü.
- Nedense son günlerde çocuğun üstüne çok düşüyorsun.
- Kadınlar yeni baştan telaşa, heyecana, korkuya düştüler.

ÇÖZÜM

UYGULAMA 1

Aşağıdaki cümlelerde “atmak” sözcüğünün hangi anlamda kullanıldığını karşısındaki boşluklara yazınız.

a. Hazır araba varken şu eşyaları eve atalım. ()

b. Elindeki taşı bütün gücüyle suya attı. ()

c. Haberim yokken toplantıyı haftaya atmışlar. ()

d. Vücut, terleme yoluyla zararlı maddeleri atar. ()

e. Bizimki gene atmaya başladı. ()

>> SÖZCÜKLERİN ANLAM ÖZELLİKLERİ

1. Gerçek (Temel) Anlam

- Sözcükler ilk olarak varlık ve kavramları adlandırmak için ortaya çıkar. İşte bir sözcüğün söylendiğinde akla gelen ilk ve en yaygın anlamına **gerçek (temel) anlam** denir.

→ Böylesi **büyük** ağaçların altında hiç oturmadım.

Bu cümlede “büyük” sözcüğü “**boyutları benzerlerinden daha fazla olan nesne**” anlamıyla kullanıldığı için gerçek anlamlıdır.

→ “Sıcak bir rüzgâr esiyordu.” cümlesindeki sözcükler gerçek anlamlıdır.

- Sıcak: [8]
- Rüzgâr: [9]
- Esmek: [10]

ÖRNEK - 2

- I. Odamdaki aydınlık, sabah olduğunu gösteriyordu. II. Bilim ve sanat ülkemizi aydınlığa ulaştıracaktır.
III. Yolcular aydınlığı beklemeden yola çıktılar. IV. Tünelin ucunda görünen aydınlığı sevinçle karşıladık.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde “aydınlık” sözcüğü **gerçek anlamıyla kullanılmamıştır**?

- A) I B) II C) III D) IV

ÇÖZÜM

2. Mecaz Anlam

- Sözcüklerin bir ilgi veya benzetme sonucu^[11] kazandığı yeni anlamlara **mecaz anlam** denir.

→ Aşılama çalışmalarının hızlanması çok **büyük** bir gelişmeydi.

.....^[12] → mecaz anlam

→ Bizi köyün girişinde **sıcak** bir karşılama ile eve davet ettiler.

.....^[13] → mecaz anlam

- **Sivri** dilli olduğu için hiç sevilmezdi. (göze batıcı özelliği olan, aşırı)
- Ben, oldukça **kapalı** bir çevrede yetişmişim. (dış çevreyle ilişki içerisinde olmayan)
- Dinleyicileri şöyle bir **süzüp** konuşmaya başladı. (.....^[14])
- Birbirimizi **boş** tesellilerle aldatmayalım. (.....^[15])
-^[16]

ÖRNEK - 3

ÇÖZÜM

“Kafa” sözcüğü aşağıdakilerin hangisinde bu cümledeki anlam özelliğiyle kullanılmıştır?

- A) Ormanda yürürken kafasını bir dala çarpmış.
- B) Bu yazar, kalbi ve kafasıyla daima genç kaldı.
- C) Kuzuyu kafasından tutup sevmeye başladı.
- D) Maket uçak, kafasının üstünden geçmişti.

UYGULAMA 2

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcükleri inceleyip “gerçek” ya da “mecaz” anlam taşıdığını karşısında verilen boşluklara yazınız.

1. Akşamüzeri her zamanki hızlı adımlarla eve geldi.

.....

2. Gençliğimde hızlı bir yaşam sürüyordum.

.....

3. Birinci İnönü Harbi’ni parlak bir zaferle kazandık.

.....

4. Su damlaları parlak, mavi birer boncuk gibi görünüyordu.

.....

3. Terim Anlam

- Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan sözcüklere terim, bu sözcüklerin anlam özelliğine de **terim anlam** denir.

- Bu görseldeki cümlede kullanılan “**ağrı kesici, ateş düşürücü, ilaç, reçete**” sözcükleri tıp terimleridir.
- Dava** sonrasında **mahkemeden** ayrıldı. (.....^[17] terimleri)
- Denklemi kurmak, problemi** çözmek için çok uğraştım. (.....^[18] terimleri)
- Notalar, porte** üzerine yazılır. (.....^[19] terimleri)
- Yüzbaşı Serdar, kışlada içtimaya** çıkan **askerleri** denetledi. (.....^[20] terimleri)

Bademciklerin şişmiş. Sana **ağrı kesici** ve **ateş düşürücü** ilaçlar olan bir **reçete** yazayım.

ÖRNEK - 4

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamlı bir sözcük kullanılmamıştır?

- A) Bu yağışlı havada dışarı çıkıp ıslanmayalım. B) Takımımız bu hafta deplasmana gidecek.
- C) Bu ova çeltik ve pamuk tarımı için çok verimlidir. D) Dram, komedi, vodvil türünde oyunlar sergiliyoruz.

ÇÖZÜM

UYGULAMA 3

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerle taşıdığı anlam özelliklerini eşleştiriniz.

a. Gerçek anlam

b. Mecaz anlam

c. Terim anlam

1. Biz bahçede otururken uzaklardan bir ses geliyordu.2. Mikroplar yaşadığımız her yerde bulunabilir.3. Gazete yazılarında kimi çevrelere saldırıyordu.4. Ay, Dünya'nın bir uydusudur.5. Salıncakta sallanırken bir anda salıncağın ipi koptu.6. Bu davranışınla beni çok ama çok kırdın.7. Doktorun söylediğine göre diş etlerimde apse varmış.

1.

I. Sınava çalışırken hangi kaynakları kullandın?

II. Anı kitapları araştırmacılar için bir kaynaktır.

III. İki demiri kaynak yaparak birleştirdiler.

IV. Ormandaki kaynaktan soğuk su içtik.

“Kaynak” sözcüğü numaralanmış cümlelerden hangilerinde aynı anlamda kullanılmıştır?

A) I ve II

B) I ve IV

C) II ve III

D) III ve IV

2. “Kaplamak” sözcüğü aşağıdakilerin hangisinde “çepeçevre sarmak, kuşatmak” anlamında kullanılmıştır?

A) Dudaklarının üstünü kaplayan bıyıkları düzgün kesilmişti.

B) Köydeki evimizin üç tarafını çam ormanları kaplıyor.

C) Yaptığı bez bebeklerin ünü memleketi kaplamıştı.

D) Kızı üniversiteden mezun olunca içini sevinç kapladı.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük ile yay ayrıç içinde verilen anlamı uyuşmaktadır?A) Dün, amcamlar bize geldi. (Ulaşmak, varmak)B) Kardeşini kaldır da artık kahvaltı edelim. (Uyandırmak)C) Bize boş vakitlerinde şarkılar söylerdi. (Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak)D) Şiir dinletisini haftaya attılar. (Ertelemek)4. Şimdi sen bana diyorsun ki “Zayıflamak için şişmanlamak şart mı?” Keskin zekâna hayran kaldım çocuğum!

Bu metindeki altı çizili sözcüklerden hangisi mecaz anlamıyla kullanılmıştır?

A) Şimdi

B) Zayıflamak

C) Şişmanlamak

D) Keskin

5. Aşağıdaki tabloda cümlelerdeki altı çizili sözcüklerden hangisinin anlam özelliği yanlış işaretlenmiştir?

	Cümle	Gerçek Anlam	Mecaz Anlam	Terim Anlam
A)	Mustafa ile ilkokuldan beri <u>yakın</u> arkadaşlık.	✓		
B)	<u>Kara</u> haber tez duyulur, hastalandığını öğrendik.		✓	
C)	<u>Bilgisayar</u> kullanımı hakkındaki son kitabı yeni yayımlanmış.			✓
D)	Kardeşim <u>küçük</u> bir oyuncakla da mutlu oluyordu.		✓	

6.

Her şey birdenbire oldu
Birdenbire vurdu gün ışığı yere
Gökyüzü birdenbire oldu
Mavi birdenbire

Bu dizelerde kullanılan “birdenbire” sözcüğünün ifade ettiği anlam aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Hiçbir sebep yokken bağırmağa başlamasına bir anlam veremedik.
- B) Yeni hasat edilmiş yer fıstıkları harman yerine hızlıca serildi.
- C) Kar ansızın bastırınca yolculuğumuz çileye dönüştü.
- D) Biraz sonra başına geleceklerden habersizce yürüyordu.

7. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerden hangisi mecaz anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Biraz yürekli ol, ne bu korkaklık!
- B) Araçların gürültüsü bizi rahatsız etti.
- C) Hava kararınca perdeyi çektim.
- D) Burayı yabancı turistler tercih ediyor.

8. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde terim anlamı bir sözcük vardır?

- A) Yola çıkmak için hazırlık yaptık.
- B) Takımımız skoru koruyamadı.
- C) İngilizce dersinde ne gördünüz?
- D) Çekiçle çalışırken dikkatli ol!

SÖZCÜKTE ANLAM

SÖZCÜKLER ARASI ANLAM İLİŞKİLERİ

1. Eş Anlamlı (Anlamdaş) Sözcükler

- Yazılışları farklı olmasına karşın aynı anlama gelen sözcüklere **eş anlamlı (anlamdaş) sözcükler** denir. Örneğin “duyularla değil, yalnızca ruhen algılanabilen asıl gerçeklik” anlamındaki “^[21]” ve “^[22]” sözcükleri yazılışları farklı anlamları aynı olduğundan eş anlamlıdır.

çeşit ↔ tür

icat ↔ buluş

hikâye ↔ ^[23]derslik ↔ ^[24]

ÖNEMLİ

- Eş anlamlı gibi görünen bazı sözcükler her cümlede birbirinin yerini tutamayabilir. Örneğin “O, benim **kara** gün dostumdur.” cümlesindeki “**kara**” sözcüğünün yerine “**siyah**” sözcüğü kullanılamaz.
- “Kız kaptırdı gönlünü / Sevdği **kalpsizin** biri” dizesinde “**kalpsiz**” sözcüğü sözü edilen kişinin merhametsiz olduğunu anlatmak için kullanılmıştır. Bu cümlede “**kalpsiz**” yerine eş anlamı olan “**yüreksiz**” sözcüğü kullanılırsa anlam değişir ve sözü edilen kişinin **cesaretsiz olduğu** ifade edilmiş olur.

ÖRNEK - 5

Büyüklerimin verdiği nasihatleri ömrüm boyunca unutmadım.

Bu cümledeki altı çizili sözcüğün eş anlamlısı aşağıdakilerden hangisinde kullanılmıştır?

- A) Sana söylediklerimi başkasıyla paylaşma, tamam mı? B) Bu masal bize her zaman doğru olmayı öğüt veriyor.
C) Bu konuda onun tecrübelerinden de faydalanalım. D) Bize isteklerini yazı yoluyla iletmelisin.

ÇÖZÜM

UYGULAMA 4

Aşağıdaki cümlelerdeki altı çizili sözcüklerle eş anlamlılarını eşleştiriniz.

Dağın durduğuna tırmanırken kayalar bizi zorladı.

1

a

Hisse

Topladığımız cevizlerden herkesin payına üç kilo düştü.

2

b

Olay

Okuduğum eserleri bir kütüphaneye bağışladım.

3

c

Zirve

Bir gece önceki hadiseyi unutmak mümkün değildi.

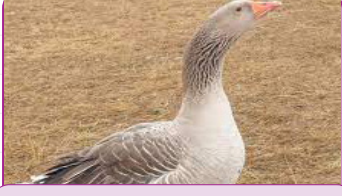
4

d

Yapıt

2. Eş Sesli (Sesteş) Sözcükler

- Yazılışları aynı, anlamları farklı olan sözcüklere **eş sesli (sesteş) sözcükler** denir.

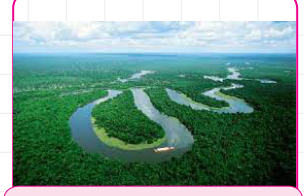
Kaz: Perde ayaklılardan, su-
da ve karada yaşayan, uçan,
yabani veya evcil kuş.

Kaz- (Kazmak): Herhan-
gi bir araçla toprağı aç-
mak, oymak.

Çay: Çay yaprağının
demlenmesiyle elde edi-
len güzel kokulu içecek.

Çay: Dereden büyük,
ırmaktan küçük nitelik-
te akarsu.

- Yaz geldiğinde herkes tatile gider. (İlkbaharla sonbahar arasındaki sıcak mevsim)
Defterime bir şiir yazdım. (Söz ve düşüncüyü özel işaret ve harflerle anlatmak)
- Suyu balıklama dalmak çok zevkli. ([25])
Şu ilerdeki dalda çok güzel kirazlar var. ([26])
- Bahçeleri birbirine toprak yollar bağladı. ([27])
Tilki tavuğun tüylerini yolmuş. ([28])

NOT ALIN

- Sözcüklerin çok anlamlılık özelliği eş seslilik ilişkisi oluşturmaz.
- Ayakkabının bağı çözüldü. → Aile üyelerimiz arasındaki bağ çok kuvvetlidir.
- Düzeltilme işareti ile birbirinden ayrılan kullanılan sözcükler eş sesli değildir.
- adet - âdet, hala - hâlâ ...

ÖRNEK - b

- I. kar II. var
III. gar IV. yar

Bu panoda numaralanmış sözcüklerden hangisi eş seslilik özelliği göstermez?

- A) I B) II C) III D) IV

ÇÖZÜM

»» SÖZCÜKTE ANLAM

3. Karşıt (Zıt) Anlamlı Sözcükler

- Anlam yönünden birbirine karşıt olan sözcüklere **karşıt (zıt) anlamlı sözcükler** denir.

yeni ↔ eski

savaş ↔ barış

büyük ↔ [29]

kirli ↔ [30]

→ Bu işi yapmaya paramız **var** mı, **yok** mu?

→ Sabahleyin fırın **açık** ama bakkal **kapalı**ydı.

→ [31]

ÖNEMLİ

- Bir sözcüğün olumsuz biçimi, o sözcüğün karşıtı değildir. Örneğin “**gelmek**” sözcüğünün karşıtı “**gelmemek**” değil, “**gitmek**”tir.
- Sözcüklerin karşıt anlamısını, kullanıldığı cümledeki anlamından hareketle belirlemek gerekir. Örneğin “İyi para kazanmışlar.” cümlesindeki “**iyi**” sözcüğü “**çok**” anlamındadır. Bu sözcüğün karşıtı “**kötü**” değil, “**az**”dır.

ÖRNEK - 7

Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde karşıt anlamlı sözcükler bir arada kullanılmıştır?

- A) Dereyi geçerken at değiştirilmez. B) Dost dostun ayıbını yüzüne söyler.
C) Göz görmeyince gönül katlanır. D) Aza kanaat etmeyen çoğu hiç bulamaz.

ÇÖZÜM

4. Yakın Anlamlı Sözcükler

- Anlamca birbirine benzer olan sözcüklere **yakın anlamlı sözcükler** denir.

→ **alçalmak – inmek**

→ **doğru – dürüst**

→ Sizinle tanışmaktan **mutluluk** duydum.

Atılan golü **sevinç** içinde kutladık.

→ [32]

ÖRNEK - 8

- I. Siparişleri az önce adrese gönderdim. II. Usta, çırağı çarşıya yollamış.
III. Kutuları boşaltıp malzemeleri aktardık. IV. Bu haberi müdür beye iletmeliyiz.

Numaralanmış cümlelerin hangilerinde altı çizili sözcükler anlamca birbirine **en yakındır**?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV

ÇÖZÜM

UYGULAMA 5

Aşağıdaki fablda renklendirilmiş sözcüklerin karışt (zıt) anlamlılarını aşağıdaki kutuya sırasıyla yazınız.

Tilkinin biri, **büyük** bir meşenin **ön**ünden geçiyormuş. Ağaçtaki kovuğa bakmış. Kovuk **dolu**ymuş, **taze** ekmekle biraz da et **var**mış. Tilki **çok sevin**miş. Karnı **aç**-mış, hemen ağacın kovuğuna **giri**p eti de ekmeği de yemiş. Ama yemeğini yedik-ten **sonra** karnı şişince kapı **dar** gelmiş, bir türlü **çık**amamış. **Ağlayıp** sızlayıp inle-meye **başla**mış. Oradan başka bir tilki geçiyormuş. İniltileri duyunca merak etmiş, **geli**p nedenini sormuş. Olanları öğrenince “Hiç tasalanma! Bu yediklerin biraz za-man geçince nasıl olsa erir, sen yine **eski** durumuna dönersin. Girdiğin gibi de bu delikten **kolayca** çıkarsın.” demiş.

UYGULAMA 6

Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerin eş anlamlarını karşılarına yazınız.

1. Ulusumuz Kurtuluş Savaşı'yla bağımsızlığını kazandı.

2. Bugün aile hekimime gidip ilaç yazdıracağım.

3. Bana verdiğin bu armağanı çok beğendim.

4. Çanakkale Zafer Abidesi tepede gururla yükseliyor.

5. Vapura yetişmek için acele hareket edelim.

UYGULAMA 7

Aşağıdaki sözcükleri, eş seslilik ilişkisini dikkate alarak birer cümlede kullanınız.

a. Dik:

b. Dik- (dikmek):

c. Kara:

d. Kara:

e. Kır:

f. Kır- (kırmak):

1.

Denedim yıllar yılı sallanmadan gitmeyi
Ufaldı adımlarım, büyüdüm ben ayakta

Bu şiirdeki “yıl” sözcüğünün eş seslisi aşağıdakilerden hangisinde kullanılmıştır?

- A) Edison, yılmadan deneyerek sonunda amacına ulaşmayı bilmişti.
- B) Senelerdir kullanılan eski trenleri yenilemek ihtiyacı ortaya çıkmıştı.
- C) Geçen yıl Karaköy sahilinde detaylı bir temizlik çalışması yapılmış.
- D) Belgeselde izlediği yılanların karşısında olmak istemediğini düşündü.

2.

Şehirden ayrılıp erkenden minibüse bindim. Karnım çok açtı, aynı zamanda susamıştım da. Köye akşama doğru ancak varabildim. Karşıma çıkan ilk çeşmeden hemen doya doya su içtikten sonra kalacağım eve doğru yürüdüm. Yol yorgunluğundan sobanın yanı başına kıvrıldım.

Bu metindeki numaralanmış sözcüklerden hangisinin eş seslisi yoktur?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

3.

Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözlerden hangisi, diğerleriyle yakın anlamalı değildir?

- A) Ara sıra bu parka gelir, güvercinlere yem atar.
- B) Konuları ana hatlarıyla tekrar etmiş ve erkenden uyumuş.
- C) Genelde evde çalışır, kimi zaman da iş yerine giderdi.
- D) Aklıma bazen ilkokulda yaptığım yaramazlıklar geliyor.

4.

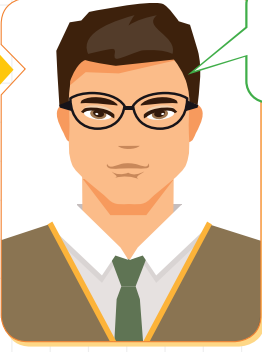
Yol kenarındaki atı görünce çok şaşırdı.

Hediye paketlerini çöp kutusuna attı.

Bu cümlelerdeki altı çizili sözcükler ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Aynı anlama gelen sözcüklerdir.
- B) Anlamları birbiriyle çelişmektedir.
- C) Anlamları birbirine çok yakındır.
- D) Anlamları farklı olan sözcüklerdir.

5.

Belediye, resmî işlerde kullanılmak üzere iki adet vasıta kiralamış.

Bu cümledeki “vasıta” sözcüğünün eş anlamlısı aşağıdaki cümlelerin hangisinde kullanılmıştır?

- A) Geziye katılacak olanlar için kaç otobüs hazırlanmış?
- B) Makasla kesip şekil verdiği kartonlardan ev yapmış.
- C) Yolculuğa hangi tür bir araçla çıkmayı düşündünüz?
- D) Kitaplar aracılığıyla birikim kazanmaya devam ediyoruz.

6.

tane	adet
kaygı	?
bilinç	şuur

Sözcükler arasındaki anlam ilişkisi dikkate alınırsa soru işareti olan yere aşağıdakilerden hangisi getirilir?

- A) endişe B) heyecan C) kararsızlık D) acıma

7. Bir dinleyicinin “Bence gazetecilik size uygun bir meslek değil.” sözü üzerine, genç gazeteci kendisinin iyi bir gazeteci olduğunu söyledi.

Bu cümledeki altı çizili sözcüğün yerine aşağıdakilerden hangisi getirilirse cümlede anlam değişikliği meydana gelir?

- A) ifade etti B) anlattı C) belirtti D) savundu

8. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “numune” sözcüğü ile aynı anlama gelen bir sözcük vardır?**

- A) Kiraz ve çilek, büyükbabamın en çok sevdiği yaz meyveleriydi.
- B) Hastalardan alınan kan örnekleri incelenmek üzere laboratuvara götürüldü.
- C) Çocukların tamamı, öğretmenin sorusuna mantıklı cevaplar verdi.
- D) Seçilen patateslerin kumpir yapımında kullanılabileceğini söyledi.

9. İncecikten bir kar yağar

Tozar Elif Elif diye
II
Ak elleri kalem tutar
III

Yazar Elif Elif diye
IV

Bu dizelerde numaralanmış sözcüklerden hangisinin hem eş seslisi hem eş anlamlısı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV

SÖZCÜKTE ANLAM

5. Somut ve Soyut Anlamalı Sözcükler

- Beş duyudan (görme, işitme, dokunma, tatma, koklama) en az biriyle^[33] varlıkları karşılayan sözcüklere somut anlamalı sözcük;^[34], akıl ve mantık yürütme yoluyla kabul edilen varlık ve kavramları karşılayan sözcüklere soyut anlamalı sözcük denir.
- Kalem - elma - defter - kitap - mercek - masa (.....^[35] anlamalı sözcükler)
- Öfke - nefret - mutsuzluk - cesaret - yalnızlık - inanç (.....^[36] anlamalı sözcükler)
- Korku ve endişe dolu gözlerle etrafımıza bakıyorduk.
- Hayvanat bahçesinde gördüğümüz papağanlara hayran kaldım.

AYNI KAVRAM ALANINA GİREN SÖZCÜKLER

- Farklı anlamlar taşıyan fakat ortak ya da benzer işler için kullanılan kelimelere aynı kavram alanına giren sözcükler denir.
- Sümbül - papatya - karanfil - lale (Çiçek türleri kavram alanına giren sözcükler)
- Hikâye - roman - şiir - masal (.....^[37] kavram alanına giren sözcükler)
- Anne - baba - çocuk - kardeş (.....^[38] kavram alanına giren sözcükler)
- Matematik - Türkçe - sosyal bilimler (.....^[39] kavram alanına giren sözcükler)

ÖRNEK - 9

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde somut anlamalı bir sözcük, soyut anlam kazanacak şekilde kullanılmıştır?

- A) Yardım etme konusunda ona güvenebilirsin. B) Bu mevsimde her yerde rengârenk çiçekler var.
- C) Başarının anahtarı düzenli çalışmaktır. D) Pencereyi açınca güneş ışıkları odayı aydınlattı.

ÇÖZÜM

AÇIK UÇLU SORU - 1

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin anlamını somutluk - soyutluk yönünden değerlendirip boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Beden eğitimi dersini spor salonunda yapacağız.

2. Büyükbabam bahçeye armut ağaçları dikmişti.

3. Bu fırsatı kaçırdığım için üzüntü duyuyorum.

4. Ödevim olmadığı için hafta sonları huzur içinde uyurum.

5. Bu insanlardan bize bir kötülük gelmeyeceğini biliyorum.

>> GEÇİŞ VE BAĞLANTI İFADELERİ

- Cümlede düşüncenin yönünü değiştiren, destekleyen veya hangi şekilde ilerleyeceğini belirleyen ifadelerle^[40] denir.

Düşüncenin Yönünü Değiştiren İfadeler

“Ama, fakat, lakin, yalnız, ne var ki, ancak, buna rağmen, oysaki, hâlbuki” gibi ifadeler düşüncenin yönünü değiştiren ifadelerdir. Bu sözcükler; olumlu düşüncüyü olumsuz, olumsuz düşüncüyü olumlu yöne çeker.

- Sabah 7’de sahile yürüyüşe gidecektik **ancak** uyanamadım.
- Çok çalıştım **fakat** iyi bir not alamadım.
- Uzun zamandır diyet yapıyorum **buna rağmen** kilo veremedim.

Destekleyici ve Açıklayıcı İfadeler

“Örneğin, mesela, özellikle, hatta, üstelik, açıkçası, ayrıca, başka deyişle, yani, açıklamak gerekirse” gibi ifadeler destekleyici ve açıklayıcı ifadelerdir. Bu sözcükler, söyleneni anlaşılır kılmak ve desteklemek için kullanılır.

- Sayfa 25 ve 26’yı çözün **ayrıca** kitap da okuyun.
- Daha hareketli olabilirsiniz **mesela** işe yürüyerek gidip gelebilirsiniz.
- **Açıkçası** bu satten sonra kimsenin derdini dinleyemem.

Özetleyen ve Sonuç Bildiren İfadeler

“Kısacası, son olarak, böylece, özetle, sonucunda” gibi ifadeler özetleyen ve sonuç bildiren ifadelerdir. Bu sözcükler, konuşma bir sonuca bağlanmak veya özetlenmek istendiğinde kullanılır.

- **Kısacası** suyu israf etmemeye dikkat edelim.
- **Böylece** cadı, prensese zarar veremeyeceğini anlamış.
- **Son olarak** ilave etmek istediğim önemli bir konu da var.

ÖRNEK - 10

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde geçiş ve bağlantı ifadesine yer verilmiştir?

- A) Bu kitapta çocuklar için harika bilgiler var.
- B) Dün akşamki şiddetli yağmurdan sonra her yer göle döndü.
- C) Vücudumuz hiç durmadan çalışan bir fabrika gibidir.
- D) Havuçlu kek yapmak istiyorum lakin evde yumurta yok.

ÇÖZÜM

UYGULAMA 8

Aşağıda verilen cümlelerde geçiş ve bağlantı ifadesi bulunanlara tik (✓) işareti getiriniz.

1. Yeni takılan kapılar yağlanmadığı için gıcırıyor.

2. Bu bulmacayı seninle kısa sürede çözebiliriz ama bir kaleme daha ihtiyacımız var.

3. Hatta çalılıklardan bir hışırtı gelince çok korkmuştuk.

4. Son olarak çocukların uyku düzenine de dikkat edelim.

5. Okuldaki bilim fuarına kalabalık bir ziyaretçi topluluğu geldi.

6. Yalnızlık da insanı mutlu edebilir mesela ben yalnızken kendimi dinlemeyi severim.

UYGULAMA 9

Aşağıda verilen bilgiler doğru ise kutucuğa “D”, yanlış ise “Y” yazınız.

a. “Dışarı çıkamam çünkü çok ödevim var.” cümlesinde açıklayıcı ifade kullanılmıştır.

b. “Liseyi bitirmiş üstelik işe bile girmişti.” cümlesinde altı çizili ifade düşüncenin yönünü değiştirmiştir.

c. “Kalbimiz, düzenli bir ritimde kasılır ve gevşer böylece kanı vücudumuzun dört bir yanına pompalar.” cümlesinde özetleyen ve sonuç bildiren bir ifade kullanılmıştır.

d. “Kahvaltıda peynir, reçel, yumurta yedik.” cümlesinde geçiş ve bağlantı ifadesi yoktur.

e. “Takıma seçildiğim için çok mutlu oldum.” cümlesinde altı çizili sözcük, geçiş ve bağlantı ifadesidir.

>> PEKİŞTİRMELER

- Sözcüklerin çeşitli yöntemlerle anlam derecelerinin artırılmasına ^[41] denir.
- Bugün hava **sımsıcak**.
- **Yemyeşil** kırlarda özgürce koşup oynadık.
- Sinem'in kardeşi **neşeli mi neşeli** bir çocuktu.
- Pekıştirmeler farklı şekillerde yapılabilir:
 - Sözcüğün ilk hecesine "m, p, r, s" harflerinden birisi getirilerek, Masanın üzerindeki **kıpkırmızı** elmadan bir ısırık aldım.
 - Sözcüğün ilk hecesine "m, p, r, s" harfleri ve "a, e" getirilerek, **Güpegündüz** evi soymuşlar.
 - Sözcüğün ilk hecesine farklı ekler getirilerek, **Saçmasapan** fikirlerini kendine sakla!
 - Aynı sözcüğün tekrar edilmesiyle, Çocuklar parkta **güzel güzel** oynuyor.
 - Mı/mi ekiyle, **Uzun mu uzun** bir yoldan gelmişler.

Yağmurda **sırılsıklam** ıslandık.

UYGULAMA 10

Aşağıdaki cümlelerde pekiştirme bulunanların başına "✓" işareti getiriniz.

1. Yepyeni ayakkabılarını giyip dışarı çıktı.
2. Bu bulmacayı seninle kısa sürede çözebiliriz.
3. Sonbahar gelince ağaçların yaprakları sapsarı oldu.
4. Eski mi eski bir evde yaşıyorlardı.
5. Okuldaki bilim fuarına kalabalık bir ziyaretçi topluluğu geldi.
6. Ev darmadağınık olmuş, nasıl toplayacağım?

>> YABANCI SÖZCÜKLERİN TÜRKÇE KARŞILIKLARI

- Teknoloji ve bilim alanında meydana gelen buluş ve gelişmeler yeni kelimelerin dilimize girmesine sebep olur. Türk Dil Kurumu bu kelimelere Türkçe karşılıklar bulur. Günlük hayatta bu kelimelerin Türkçe karşılıklarını kullanmalıyız.
- Derse **aktif** katılım sağlayan öğrencilerden biri de Şule'ydi. (Etkin)
- Odanın **dizaynını** oldukça beğendim. (Tasarım)
- Kolundaki **bandajı** bir hafta sonra çıkaracaklarmış. (Sargı)

ÖRNEK - 11

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “selfie” sözcüğünün Türkçe karşılığı kullanılmıştır?

- A) Mezuniyet töreninde video çekimi de yapıldı.
- B) Güzel manzara karşısında sınıfça özçekim yaptık.
- C) Eski kitabımın arasında ilkokul fotoğrafımı buldum.
- D) Kardeşim resim çizme konusunda epey yeteneklidir.

ÇÖZÜM

UYGULAMA 11

Aşağıdaki sözcüklerle Türkçe karşılıklarını eşleştiriniz.

I.	Cihaz	Tarım	a.
II.	Ziraat	Seslendirme	b.
III.	Dublaj	Aygıt	c.
IV.	Link	Bağlantı	d.

>> SÖZCÜKLERİ SÖZLÜK SIRASINA GÖRE DİZME

- Sözcükler, sözlükte alfabetik sıraya göre yani abc sırasına göre dizilmiştir.
- Sözcükleri sözlük sırasına göre dizmek için önce sözcüğün ilk harfine bakılır, hangi sözcüğün ilk harfi alfabede önce geliyorsa o sözcük diğerlerinden önce yazılır.
- Sözcüklerin ilk harfi aynıysa ikinci harflerin alfabedeki sırasına bakılır. Bu durum farklı harfe gelinceye kadar devam eder.

→ “Bardak, börek, balon, baygın” sözcükleri sözlük sırasına göre “^[42]” şeklinde dizilir.

→ “Çelik, çakal, çaylak, çoban” sözcükleri sözlük sırasına göre “^[43]” şeklinde dizilir.

ÖRNEK - 12

“Madalya, yatak, çanak, sakız, çikolata” sözcükleri aşağıdakilerin hangisinde sözlük sırasına göre doğru dizilmiştir?

- A) yatak → sakız → madalya → çikolata → çanak
 B) çikolata → çanak → madalya → sakız → yatak
 C) çanak → çikolata → madalya → sakız → yatak
 D) sakız → çanak → çikolata → yatak → madalya

ÇÖZÜM

AÇIK UÇLU SORU - 2

Aşağıda karışık olarak verilen sözcükleri sözlük sırasına göre kutucuklara yazınız.

1. simit, sandalye, yakamoz, bal, boncuk

--	--	--	--	--

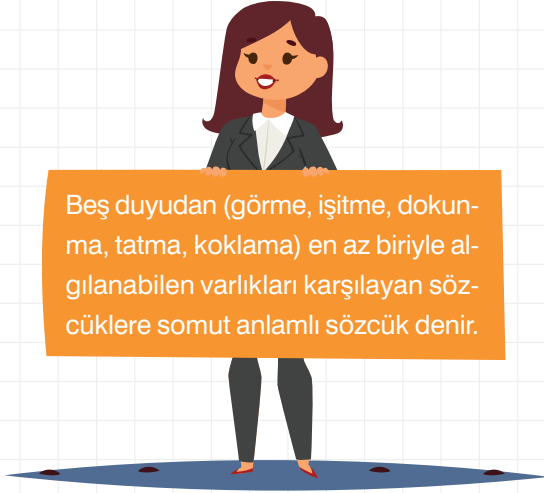
2. misket, tatlı, tekerlek, çıra, öğretmen

--	--	--	--	--

3. kedi, minder, tüy, makine, özlem

--	--	--	--	--

1.

Öğretmenin açıklamasına göre aşağıdakilerden hangisi somut anlamlı olamaz?

- A) Yıldız B) Bal
C) Korku D) Ağaç

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde pekiştirilmiş sözcük kullanılmıştır?

- A) Tüm sınıf el ele verip sınıfı tertemiz yaptık.
B) Çocuklar, akşama kadar sokakta gönüllerince oynadılar.
C) İşe başladığımda anneme çok güzel bir hediye aldım.
D) Tüm gün o kadar çok çalıştım ki yorgunluktan uyuyakalmışım.

3. (I) Klasik müzik, dinlemek kendimizi iyi hissetmemize yardımcı olur ve bedenimizde de olumlu etkiler. (II) Yapılan bir araştırmada her gün klasik müzik dinleyenlerin kanlarındaki akyuvar sayısı dinleyenlerden daha yüksek çıkmış. (III) Akyuvarlar, vücudumuzda hastalıklara, mikroplara karşı savaşır. (IV) Yani müzik dinleyenlerin mikrop savaşçıları artırmış.

Bu metindeki numaralanmış cümlelerin hangilerinde geçiş ve bağlantı ifadesine yer verilmiştir?

- A) I ve II B) I ve IV
C) II ve IV D) III ve IV

4. Aşağıdakilerin hangisinde yabancı sözcüğün Türkçe karşılığı karşısında yanlış verilmiştir?

Yabancı Sözcük	Türkçe Karşılığı
A) Komplike	Karışık
B) Data	Veri
C) Full	Doğru
D) Yevmiye	Gündelik

5.

Bu görselle aşağıdakilerden hangisi aynı kavram alanına girmez?

A)

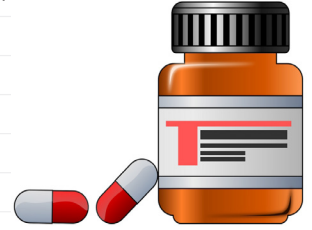
B)

C)

D)

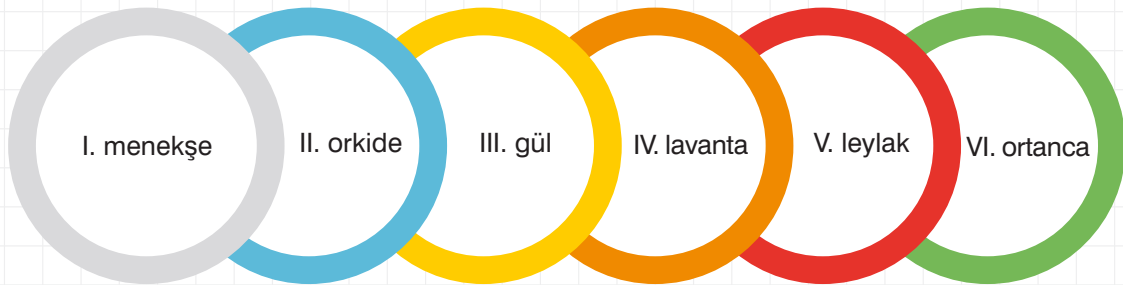

6. Ses dalgaları metal gibi katı maddelerden, su gibi sıvılardan ve hava gibi gazlardan geçebilir ama içinde hiçbir şeyin hatta havanın bile olmadığı uzayda yolculuk edemez.

Bu cümle ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Pekiştirilmiş sözcük kullanılmıştır.
- B) Soyut ve somut anlamlı sözcükler bir arada kullanılmıştır.
- C) Düşüncenin yönünü değiştiren bir ifade kullanılmıştır.
- D) Özetleyen ve sonuç bildiren bir ifade kullanılmıştır.

7.

Numaralanmış sözcükler aşağıdakilerin hangisinde sözlük sırasına göre doğru dizilmiştir?

- A) I - III - IV - V - VI - II
- B) III - IV - V - I - II - VI
- C) III - IV - V - I - VI - II
- D) IV - V - I - II - IV - III

>> NEZAKET BİLDİREN İFADELER

Nezaketli olmak demek başkalarına karşı ince, hassas davranmak demektir. Nezaketli insanlar karşısındakine söz ve davranışta önem gösterir ve buna göre de özenli olur. Günlük hayatta karşılaştığımız birçok durumda nezaket ifadelerini kullanırız.

Nezaket ifadeleri, günlük yaşamımızda insan ilişkilerinde çok önemli ve ince bir konudur. Yaşamın her anında iletişim mevcutken insanlara memnuniyetimizi ve hoşnutluğumuzu belirtmek için nezaket ifadeleri kullanılırız. Nezaket ifadeleri iletişimi kolaylaştırırken aynı zamanda ince bir konuşma biçimi oluşturmaktadır.

-^[44], tarlada hasada başlamışsınız.
 - Ürünlerini toplayanlara söylenen iyi dilek sözü.
- Ustam^[45] evin boyası çok güzel olmuş.
 - Bir işten sonra, övgü amacıyla söylenen bir söz.
- Hemşire iğneden sonra hastaya^[46] dedi.
 - Hastalara söylenen iyi dilek sözü.
-^[47] bu araba size çok yakışacak.
 - Bir işte “İnşallah iyisi olur.” anlamında kullanılan bir söz.
-^[48] bu sorunu nasıl da kolayca çözdün!
 - Takdir amaçlı söylenen bir söz.

UYGULAMA 12

Aşağıdaki cümlelerin hangilerinde nezaket bildiren ifadeler kullanılmıştır? “✓” getiriniz.

1. Benimle bunu paylaştığın için teşekkür ederim.
2. Kitabımı hemen geri ver bana!
3. Tanıştığımıza çok memnun oldum.
4. Lütfen şöyle oturun, ben de geliyorum.
5. Herkese kolay gelsin.
6. Çabuk elindekini bana ver!

>> İKİLEMELER

- Anlamı güçlendirmek için aynı sözcüğün tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran sözcüklerin yan yana kullanılmasıyla oluşan söz gruplarına **ikileme** denir.

- Öğretmen konuyu **uzun uzun** anlattı.
- **Çoluk çocuk** herkesi toplayıp gelmişler.
- Almancayı **çat pat** konuşuyorum ama İngilizcem çok iyi.

Bebek, odasında **tatlı tatlı** uyuyor.

- İkilemeler farklı yollarla oluşturulabilir.

→ Aynı sözcüklerle yapılan ikilemeler:

- Serin serin, azar azar, tatlı tatlı, mini mini, kesik kesik

→ [49]

→ Karşıt anlamlı sözcüklerle yapılan ikilemeler:

- İleri geri, iyi kötü, yaz kış, er geç, az çok

→ [50]

→ Yakın anlamlı sözcüklerle yapılan ikilemeler:

- Yalan yanlış, eş dost, hısım akraba, doğru dürüst...

→ [51]

→ Biri anlamlı, diğeri anlamsız sözcüklerle yapılan ikilemeler:

- Yarım yamalak, saçma sapan, eski püskü

→ [52]

→ Her ikisi de anlamsız sözcüklerle yapılan ikilemeler:

- Eften püften, ıvır zıvır, mırın kırın, abuk sabuk, eciş bücüş

→ [53]

→ Yansıma sözcüklerle yapılan ikilemeler:

- Şırlı şırlı, küt küt, patır kütür, çat pat

→ [54]

UNUTMAYIN

- İkilemeler ayrı yazılır ve ikilemeyi oluşturan sözcükler arasında noktalama işareti kullanılmaz.
- Sağlı sollu, allak bullak, parlak parlak, sevimli sevimli, horul horul...

ÖRNEK - 13

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde ikileme kullanılmamıştır?

- A) Çocukları köşe bucak her yerde aramaya başladık.
- B) Yapılan resimde belli belirsiz bir hata yakaladım.
- C) Dalından yeni koparılmış elmalar ıslıl ıslıl parlıyor.
- D) Zilin çalmasıyla çocuklar hemen kapıya koştu.

ÇÖZÜM

ÖRNEK - 14

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde nezaket bildiren bir ifadeye yer verilmemiştir?

- A) Kolay gelsin ustam, bizim pideler fırından çıktı mı?
- B) Konuk ekip bizi kendi sahamızda yenmişti.
- C) Lütfen bana yardım edebilir misiniz, kolileri taşıyamıyorum.
- D) Arkadaşlar, bu işte hepinize kolaylıklar ve başarılar diliyorum.

ÇÖZÜM

UYGULAMA 13

Aşağıda verilen cümlelerde ikileme bulunanlara tik (✓) işareti getiriniz.

1. Kafam allak bullak oldu, sonra görüşelim mi?

2. Hasta adam, günden güne iyileşiyordu.

3. El işi dersinde yeni beceriler öğrendik.

4. Evden para mara ne lazımsa alalım.

5. Günlerdir harıl harıl çalışıyor.

6. Ekmekler sıcacık, hemen oturalım sofraya.

>> KALIPLAŞMAMIŞ SÖZ GRUPLARI

- Sözcüklerin, aralarında bir ilgi oluşacak biçimde bir araya getirilmesiyle oluşturulan söz gruplarına **kalıplaşmamış söz grubu** denir. Kalıplaşmamış söz gruplarında sözcüklerin anlamının dışında, çağrışımlarından da yararlanılır.
- “O, yapıtlarına sanatsal amaç güden bir yazardır.” cümlesinde altı çizili söz grubuyla yazarın eserlerini^[55] ürettiği anlatılmak istenmiştir.
- “Hiç kimsenin gitmediği yollardan geçerek eserlerini oluşturur.” (Cümlesinde altı çizili sözle^[56] anlatılmak istenmiştir.)

ÖRNEK - 15

Masallar, çocukların hayal dünyalarını geliştiren bir pınardır.

Bu cümledeki altı çizili söz grubuyla anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çocukları hayatın güçlüklerine hazırladığı B) Çocuklara farklı düşünmeyi öğrettiği
C) Çocukların zihnini olumlu duygu ve düşüncelerle beslediği D) Çocuklara yeni bilgi ve beceriler kazandırdığı

ÇÖZÜM

ÖRNEK - 16

Bu görseldeki cümlede geçen “derli toplu olmayı başaramamak” söz grubu ile anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Eşyalarını düzenli bir biçimde tutamamak B) Hayatta yapmak istediklerine fırsat bulamamak
C) Kimseden yardım almadan işlerini halledememek D) Çalışma dünyasında amaçlarına ulaşamamak

ÇÖZÜM

1.

I.

Ramazan topları birbiri ardınca güm güm patlıyor.

II.

Nehrin şırl şırl akan sularında serinledik bir süre.

III.

Antalya'ya ulaştığımızda bizi pırl pırl bir güneş karşıladı.

IV.

Bisküvileri ktır ktır yerken bir yandan da çay içiyordu.

Numaralanmış cümlelerden hangisinde yansıma sözcüklerden oluşmuş bir ikileme yoktur?

A) I

B) II

C) III

D) IV

2. Tarih, geçmişin perdesini aralayan bir bilim dalıdır.

Bu cümledeki altı çizili söz grubu ile aşağıdakilerden hangisi anlatılmak istenmiştir?

A) Hayatta olup bitenleri not etmek

B) Yaşanan güzellikleri hatırlatmak

C) Herkese tarihi sevdirmek

D) Geçmişteki olayları aydınlatmak

3. Gerçeğe aykırı belge düzenleyen bir insanla mı arkadaş oldu?

Bu cümledeki altı çizili sözün yerine aşağıdakilerden hangisi getirilirse cümlelerin anlamı değişmez?

A) Gerçek dışı

B) Gerçeğe yakın

C) Gerçek ötesi

D) Gerçeküstü

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ikileme kullanılmamıştır?

A) Eski püskü kıyafetlerle düğüne gelmişti.

B) Dolapta yiyecek birkaç şey var aslında.

C) Bu işten iyi kötü bir şeyler kazanıyordu.

D) Tüm gün koltukta horul horul uyuyor.

5. Patronundan utana sıkıla izin isteyen işçi, hastanedeki kardeşinin yanına gitti.

Bu cümledeki altı çizili ikilemenin cümleye kattığı anlam,

- I. Olup bitenleri öğretmenine ağlaya sızlaya anlattı.
- II. Issız ve karanlık yolda hızlı adımlarla, korka korka ilerliyordu.
- III. Ailemize karşı mahcup olmamak için sorumluluklarımızı yerine getirelim.
- IV. Alışık değildi kalabalık ortamlara, insanların arasına çekine çekine karışırdı.

cümlelerinin hangisinde vardır?

A) I	B) II	C) III	D) IV

6.

Allah'ın izni peygamberin kav-
liyle kızınızı oğlumuza istiyoruz.

Bu cümledeki altı çizilli söz grubunun benzeri, aşağıdakilerin hangisinde kullanılmamıştır?

- A) Herkese iyi akşamlar dileyerek programımızı başlatıyorum.
- B) Bu arkadaşın bizim apartmanda oturduğunu bilmiyordum.
- C) Tıraşınız bitti, sıhhatler olsun.
- D) Sabah şerifleri hayrolsun komşum, nasılsın, iyi misin?

7. Nigar Hanım, beni her gördüğünde “Nasılsınız efendim?” diye sorardı.

Bu cümleyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenir?

- A) İnkileme kullanılmıştır.
B) Mecaz anlamli sözler kullanılmıştır.
C) Nezaket bildiren ifade kullanılmıştır.
D) Çağrışımlardan yararlanılmıştır.

- 8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ikilemenin oluşum şekli ayraç içinde yanlış verilmiştir?**

- A) Aranızda fısıf fısıf konuşmayı bırakın artık! (Yan-sıma sözcüklerle)
- B) Okulda kılık kıyafet yönetmeliğine dikkat edilir. (Biri anlamlı biri anlamsız sözcüklerle)
- C) Eve gelir gelmez uyudu. (Sözcük ve olumsuzu ile)
- D) Son günlerde iğneden ipliğe her şeye zam geldi. (Eklerle)

>> SÖZ SANATLARI

- Bir sözün anlamını güçlendirmek ve anlatımı daha etkili hâle getirmek için kullanılan sanatlara **söz sanatı** denir.

1. Benzetme (Teşbih)

- Benzetme; aralarında ilgi bulunan iki unsurdan, benzerlik bakımından güçsüz olanı nitelikçe üstün olanı söyleyerek anlatmaktır.
- Tam bir benzetmede dört unsur vardır: benzeyen, kendisine benzetilen, benzetme yönü ve benzetme edatı.

→ Ağustos günlerinde her taraf bir fırın gibi sıcaktı.

Benzeyen: _____ [57]

Kendisine benzetilen: _____ [58]

Benzetme yönü: _____ [59]

Benzetme edatı: _____ [60]

→ “Şiir bir cennet bahçesi gibi güzeldir.” dizesinde şiir, _____ [61] yönüyle _____ [62] benzetilmiştir.)

→ Deniz yüzeyi âdeta kaynayan bir kazan gibi karmakarışıktı. (_____ [63], karmaşıklık yönüyle _____ [64] benzetilmiştir.)

2. Kişileştirme (Teşhis)

- Cansız varlıklara ve hayvanlara insan özelliği kazandırmaya **kişileştirme** denir.
- “Rüzgâr uyumuş ay uykuya dalıyor her taraf ıssız / Ölgün bakıyor varsa henüz bir iki yıldız.” dizelerinde rüzgâra “ _____ [65]” özelliği, aya “ _____ [66]” özelliği, yıldıza “ _____ [67]” özelliği verilmiş, böylece bu varlıklar kişileştirilmiştir.

Kedim

Kedim henüz bir yaşında
Uyur hep soba başında
Hem cesurdur hem de kurnaz
Bir tıkırtı duyar duymaz
Uyanır, aslan kesilir
Gözleri volkan kesilir
(Halit Fahri OZANSOY)

Bu şiirde kendisine “ _____
ve _____ [68]” özellikleri verilen
“ _____ [69]” kişileştirilmiştir.

3. Konuşturma (İntak)

- İnsan dışındaki varlıklara söz söyletme sanatına **konuşturma** denir.

→ “Ben bir ayrık otuyum
Ne buğday amcam ne piriç dayım.”

Bu dizelerde “ _____ [70]” konuşturulmuştur.

→ “Deniz ve mehtap sordular seni: Neredesin?
Alay ettiler benimle hep.”

Bu dizelerde “ _____ [71]” konuşturulmuştur.

4. Abartma (Mübalağa)

- Bir nesneyi veya durumu olduğundan daha önemli, daha küçük, daha büyük, daha az veya daha çok göstermeye **abartma** denir.

→ Seminerde sıkıntıdan patladık.

→ Aşkınla tutuştum, yandım
Gör beni neyledi sevdan

Bu dizelerde bir insanın ^[72] tutuşup yanması olanaksız olduğu için abartma yapılmıştır.

→ Deniz mürekkep olsa
Yazılmaz benim derdim

Bu dizelerde bir insanın ^[73] olanaksız olduğu için abartma yapılmıştır.

5. Karşıtlık (Tezat)

- Birbirine zıt kavram veya durumların bir arada kullanılması sanatına **karşıtlık (tezat)** denir. Örneğin “Ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz.” dizesinde “^[74] ve “^[75] sözcükleri bir arada kullanılarak karşıtlık sanatından yararlanılmıştır.

→ Ben de gördüm güneşin doğarken
battığını.

Bu dizede “^[76] ve “^[77] sözcükleriyle karşıtlıktan yararlanılmıştır.

AÇIK UÇLU SORU – 3

Aşağıdaki cümlelerde bulunan söz sanatlarını altlarındaki boşluklara yazınız.

- Bütün gece gözümüzü kırpmadan çalıştık.
- Denizde nazlı nazlı ilerleyen gemide bulunanlar epey keyifliydi.
- Sınavdan sonra tüm gün tavuk gibi yatıyordu.
- Derdimi anlatsam bile anlamazsın ki, dedi tilki kargaya.
- Gündüz vakti birden gökyüzünü kapkara bulutlar kaplayınca etraf karardı.
- Kurt gibi açım, yemek ne zaman hazır olur?

1. Aşağıdaki dördlüklerin hangisinde abartma sanatından yararlanılmıştır?

A)

Güzelliğin on par'etmez
Şu bende ki aşk olmasa
Eğlenecek yer bulaman
Gönlümdeki köşk olmasa

B)

Bu dünyadan gider olduk
Kalanlara selam olsun
Bizim için hayır dua
Kılanlara selam olsun

C)

Düşman geldi, tabur tabur dizildi
Alnımıza kara yazı yazıldı
Tüfek icat oldu, mertlik bozuldu
Eğri kılıç kında paslanmalıdır

D)

Bu tümsek, koparken büyük zelzele
Son vatan parçası geçerken ele
Mehmet'in düşmanı boğduğu sele
Mübarek kanını kattığı yerdir

2. Aşağıdaki cümlelerden hangisindeki söz sanatı yanlış işaretlenmiştir?

	Cümleler	Benzetme	Kişileştirme
A)	Sonbaharda sararan yapraklar tüy gibi hafiflemişti.	✓	
B)	Köpeklerle karşılaşan sokak kedisi, vahşi bir aslanı andırıyordu.		✓
C)	Akşam rüzgârı, bahçede ağaçları okşayarak esiyor.		✓
D)	Tepeyi tırmanan yollar yılan gibi kıvrılıp duruyor.	✓	

3.

Yusuf

Pamuk tarlaları, ovada bembeyaz bulutlar gibi uzanıyordu.

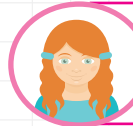
Zeynep

Ceviz gibi büyük dolu taneleri ağaçlara zarar vermişti.

Sabri

En çok mavi gömleğimle kazağımı seviyorum.

Gülşen

Kıpkırmızı çilekler toplanıp sepetlere yerleştirildi.

Bu öğrencilerden hangisinin cümlesinde bir varlık başka bir varlığa renk yönünden benzetilmiştir?

A) Yusuf B) Zeynep C) Sabri D) Gülşen

4. Görmüş geçirmiş, anasının gözü bir horoz
Tünemiş bir ağacın dalına
Kurnaz tilki, sesini yumuşatarak ona
Dedi ki "Kardeşçığım, artık dostuz

Barış oldu hayvanlar arasında
Müjde getirdim sana, in de bir öpüşelim
Ama Allah aşkına oyalanma
Çünkü bilirsin ya başımdan aşkın işlerim."

Bu dizelerde aşağıda verilen söz sanatlarının hangilerinden yararlanılmıştır?

- A) Abartma - Karşıtlık B) Abartma - Kişileştirme C) Benzetme - Karşıtlık D) Kişileştirme - Konuşturma

5. Ele geniş dünya, bana dar oldu
Tahammülsüz gönlüm bikarar oldu
Günüm zindan, gecelerim zar oldu
Kader ile bölemedim kozumu

Bu dörtlükte altı çizili dizede aşağıdaki söz sanatlarından hangisi kullanılmıştır?

- A) Karşıtlık B) Kişileştirme
C) Benzetme D) Konuşturma

7. Köy sallanır güldüğünde
Beleş sofra gördüğünde
Yumuluyor ölmüş gibi
Bu şiirde bir kişinin güldüğünde köyün sallandığı
söylenerek - - - - sanatından yararlanılmıştır.

Bu açıklamadaki boşluğa aşağıdaki söz sanatlarından hangisi getirilmelidir?

- A) karşıtlık B) benzetme
C) kişileştirme D) abartma

6. Çocuklar gökkuşağını andırır
Bayram sabahlarında
Her biri narin bir çiçek
Kıpır kıpır bir kelebek
Güldüler mi güneş açar
Güller açar yanaklarında

Bu şiirde çocuklar aşağıda verilenlerin hangisine benzetilmemiştir?

- A) Çiçeğe B) Güneşe
C) Kelebeğe D) Gökkuşağına

8. Dağ yollarına vurdum kendimi
Deli atlar gibi dağ yollarına
Havada kara bir bulut var
Yıldızlar bırakmış elimi
Yıldızlar bana küs
Havada kara bir bulut var

Bu dizelerde kişileştirilen varlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hava B) Bulut
C) Yıldızlar D) Dağ yolları

>> DEYİMLER

- Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan ve birtakım özel durumları (öfkelenmek, sevinmek, bir iş sahibi olmak, korumak, şanssız olmak vb.) ifade eden kalıplaşmış söz gruplarına **deyim** denir.
- Ayak bağı olmak: Bir yere gidilmesine veya bir işin yapılmasına engel olmak
- Kafası kızmak: Çok öfkelenmek
- Yarışı kazandıktan sonra **burnu büyüdü**, bizi görmez oldu. (kibirlenmek, büyüklenmek)
- Bu işi de **ağızına yüzüne bulaştırdı**. (.....) ^[78]
- ^[79]

Deyimlerin Özellikleri

- Deyimler, çok sözle anlatılabilecek durumları az sözle anlatır. Örneğin “öfke veya küskünlükten ileri gelen can sıkıntısıyla suratı asık olmak” yerine “.....” ^[80] demek anlatımın hem kısa hem daha etkili olmasını sağlar.
- Deyimleri oluşturan sözcüklerden en az biri gerçek anlamından uzaklaşarak mecaz anlam kazanır. Söz gelimi “**ağız kulaklarına varmak**” deyimini “.....” ^[81] anlamındadır. Bu anlamın ağzın büyüüp kulaklara kadar yayılması eylemiyle ilgisi yoktur. Yani deyimini oluşturan sözcükler gerçek anlamından uzaklaşmıştır.

NOT ALIN

- Gerçek anlamını korumuş sözcüklerden oluşan deyimler de vardır.
- Sesini çıkarmamak**: Bir şey üzerindeki düşüncesini söylememek
- Bir (aynı) yastıkta kocamak**: Karı koca birlikte uzun bir ömür sürmek
- İhtiyar adamın **kimi kimsesi yoktu**. ^[82]
- Bazı deyimler aynı veya yakın anlamlıdır.
- Küplere binmek**: Aşırı derecede öfkelenmek
- Burnundan solumak**: Çok öfkelenmiş olmak
- Gözünü kan bürümek**: Bir kişiye çok öfkelenmek
- Kan beynine sıçramak**: Çok sinirlenmek, hiddetlenmek, kontrolü yitirmek
- Bazı deyimler karşıt (zıt) anlamlıdır.
- Göze girmek**: Davranış ve yetenekleriyle ilgi ve önem kazanmak
- Gözden düşmek**: Bir kişi veya şey değerini yitirmek, rağbet görmemek
- Deyimler kip ve kişi eki alarak çekimlenebilir.
- Açıkkası maaşı düşük olan o işe **burun kıvırdım**. (Önem vermemek, küçümsemek, beğenmemek)
- Beş parasız kaldığı** günler sürüp gidiyordu. (.....) ^[83]

- Deyimler genellikle bir söz grubu olarak kullanılır ve cümle hâlinde değildir. Ancak yargı bildiren yani cümle özelliği taşıyan deyimler de vardır.
- Armut piş ağzıma düş! (Bir işe emek harcamaksızın onun kendiliğinden olmasını bekleyenlerin durumunu anlatmak için kullanılan bir deyimdir.)
- Laf olsun âdet yerini bulsun. (Konuşacak herhangi bir konu bulunmayıp rastgele söz sarf edildiğinde söylenen bir deyimdir.)

ÖNEMLİ

- Deyimler kalıplaşmış ifadeler oldukları için deyimlerdeki sözcükler değiştirilemez. Sözcüklerin yerine eş ya da yakın anlamlıları kullanılamaz. Söz gelimi “.....^[84]” söylenen bir deyim olan “yüzünü gören cennetlik” deymi “suratını gören cennetlik” biçiminde söylenemez.
- O kadar kurnaz biridir ki bizi çaya götürüp susuz getirir. (Yanlış)
- O kadar kurnaz biridir ki bizi suya götürüp susuz getirir. (Doğru)

Bolu Beyi'ne başkaldıran Köroğlu, bir gün atını çaldırmış. Köroğlu, değerli ve akıllı bir hayvan olan atını aramak için diyar diyar dolaşmış. Daha sonra İstanbul'un Avrupa Yakası'nda satılık hayvanlar arasında kendi atını bulmuş. Onu tanımayan satıcıya müşteri gibi görünmüş. Önce şöyle bir binip deneyeceğini, sonra satın alacağını söyleyerek ata atlamış. Hayvan da sahibini tanıdığından atı mahmuzlamasıyla şimşek gibi fırlayıp kaybolmuş. Köroğlu, deniz kıyısına varınca karşıya geçmek için bir sala para verip Üsküdar'a çıkmış. Aldatıldığını anladığından küplere binip atın gidişini izlemekle yetinen at satıcısına kalabalıktan biri seslenmiş:

— Beyhude çabalama artık. Atı alan Üsküdar'ı geçti. Atı denemek için sen-

den alan adam, atın gerçek sahibi Köroğlu'nun kendisi idi.

O günden sonra “Atı alan Üsküdar'ı geçti.” deymi bir konuda fırsatın kaçırılıp artık yapılacak bir şeyin kalmadığını anlatmak için kullanılmaktadır.

ÖRNEK - 17

- Ben böyle çıkışınca ister istemez yelkenleri suya indirdi.
- Annem pazara gidince kardeşime ben göz kulak oldum.
- Rüzgârda çamaşırlar çabucak kurudu.
- Buralardan iyice ayağını kesti, artık hiç uğramıyor yanımıza.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde deyim kullanılmamıştır?

- A) I B) II C) III D) IV

ÇÖZÜM

UYGULAMA 14

Aşağıdaki deyimleri anlamlarıyla eşleştiriniz.

1. Oyun etmek

Çok az gitmek veya yol almak

a.

2. Açlıktan gözü kararmak

Kurnazlıkla birini aldatmak

b.

3. Bir arpa boyu yol almak

Çok acıkmak

c.

4. Ağaç olmak

Ne yapacağını bilememek, şaşımak

d.

5. Akli karışmak

Bir yerde ayakta durarak uzun süre beklemek

e.

6. Sarpa sarmak

İşe yaramaz duruma getirmek

f.

7. Hurdaya çevirmek

Güçlükler ortaya çıkmak, çözülmesi çok güç bir duruma gelmek

g.

UYGULAMA 15

Aşağıda verilen bilgileri doğru/yanlış olarak değerlendirip uygun kutucuğu işaretleyiniz.

Bilgiler	Doğru	Yanlış
1. "Ayağı alışmak" ve "ayağı gitmemek" deyimleri zıt anlama sahiptir.		
2. "Bal" sözcüğü "Öyle kişiler vardır ki konuştular mı ağızlarından bal akıyor sanırsın." cümlesinde bir deyim in içinde kullanılmıştır.		
3. "Aklım başka yerdeydi, yumurta almayı unutmuşum." cümlesinde deyim kullanılmamıştır.		
4. "Konuşurken baltayı taşa vurduğunu ve arkadaşını üzecek sözler söylediğini fark etmedi." cümlesinde deyim doğru ve yerinde kullanılmıştır.		
5. "Tiyatroda sorunlar su yüzüne çıkmış, bunların neler olduğu gayet iyi anlaşılmıştır." cümlesinde deyim anlamına uygun kullanılmamıştır.		
6. "Toplantıda onun eksiklerini söylerek utandırmak ve - - - istemedim." cümlesinde boş bırakılan yere "ayıbını yüzüne vurmak" deyimini getirilmelidir.		
7. "Işık arkadan geldiği için yüzü seçilmiyor." cümlesindeki deyim in anlamı "açıkça tanınmak, belli belirsiz görünmek" tir.		

UYGULAMA 16

Aşağıda verilen deyimler gerçek anlamlıysa karşısındaki kutucuğa “G”, mecaz anlamlıysa “M” yazınız.

1. Yükte hafif pahada ağır []	6. Aynı telden çalmak []
2. Ayağını denk almak []	7. Ateşi yükselmek []
3. Ayakları dolaşmak []	8. Ağzında bakla ıslanmamak []
4. Gözleri yaşarmak []	9. Başında kavak yeli esmek []
5. Arkası yere gelmemek []	10. Bel bağlamak []

AÇIK UÇLU SORU – 4

Aşağıdaki cümlelerde bulunan deyimlerin altını çiziniz, bağlamdan hareketle anlamını tahmin edip altındaki boşluğa yazınız.

1. Yaptığı davranışlarla insanların gözünden düştüğünün farkında değildi.
.....
2. Yaptığı her şeyi ince eleyip sık dokuyarak yapardı.
.....
3. Trafik kurallarına dikkat etmeyenleri görünce küplere biniyordu.
.....
4. Nasrettin Hoca, kazanı vermemek için ipe un seriyormuş.
.....
5. Bu işi de yüzüne gözüne bulaştırmadan yapmayı beceremedi.
.....
6. Evde ona ayak bağı olacak kimse de yoktu ama yine de işleri yetiştiremiyordu.
.....

1. Deyimler kalıplaşmış söz gruplarıdır ve kendilerine özgü anlamları vardır. Türkçede “ağız” sözcüğüyle oluşturulmuş birçok deyim vardır. Örneğin “çok konuşarak başkalarının söz söylemesine, konuşmasına engel olmak” anlamında “ağız açtırmamak” deyimi, “bir şeyi açıkça söylememek” anlamında “ağzında gevelemek” deyimi, “önce söylediğini başka türlü anlatmak” anlamında “ağız değiştirmek” deyimi, “açık ve dürüst konuşmaktan kaçınmak” anlamında “ağızda dağılmak” deyimi kullanılır.

Bu metindeki deyimlerden hangisi verilen açıklamasıyla uyuşmamaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV

2. Ela, aslında kötü bir öğrenci olmayan ablası Eda’nın, deneme sınavlarıyla başının dertte olduğunu bilmiyor. Cevap kaydırma, sayfa atlama, soruyu yanlış anlama hepsi gelip ablasını buluyor. Her sınavda başarı sıralaması istikrarlı bir şekilde aşağı doğru iniyor. Alaycı arkadaşları Eda’nın kaç sınav sonra sonuncu olacağını tahmin edip eğlenmeye başladılar bile. İşte bu durum Eda’yı fena hâlde üzüyor. Ama Ela’nın hiçbirinden haberi yok. Elinde kocaman bir masal kitabı, ablasının gözlerinin içine sıcaklık bakıyor. Eda mecburen okuyacak o kitabı, bu şirinliğe karşı umursamazlık edemez.

Bu metinde aşağıdaki deyimlerden hangisini karşılayacak bir durum yoktur?

- A) Göze girmek
B) İçi sızlamak
C) Kayıtsız kalmak
D) Dünyadan haberi olmamak

3. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde deyim kullanılmamıştır?

- A) O kadar sordum ama hiç renk vermedi.
B) Çamaşırlar güneşte çok kalınca solmuş.
C) Şehre gitmek için elde avuçta ne varsa hepsini satmış.
D) Tilki bugünlerde tarlanın etrafında dört dönüyor.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim cümleye uygun kullanılmamıştır?

- A) Baktı ki işin rengi değişiyor, hemen ortadan kayboldu.
B) Bardağı taşıran son damla da bu olunca istifasını verdi.
C) Toplantıda herkes ağız birliği etmiş gibi farklı şeyler söylüyordu.
D) Babaları öldükten sonra amcaları çocuklara kol kanat gerdi.

5. * Görmezden gelmek
* İçine ateş düşmek
* Bin tarakta bezi olmak

Aşağıdakilerden hangisi bu deyimlerden herhangi birinin açıklaması değildir?

- A) Karnını doyuramamak
B) Büyük bir acı ve üzüntünün etkisi altına girmek
C) Farkında değilmişçesine davranmak
D) Birçok işle uğraşmak

6. Teyzesinin yaptığı yemekleri çok severdi. Ne zaman teyzesine gitse yemeklerin - - - için sofradan kolay kolay ayrılamazdı.

Anlam akışına göre bu parçadaki boşluğa aşağıdaki deyimlerden hangisi getirilmelidir?

- A) tadına bakmak B) tadını çıkarmak
C) tadını kaçırmak D) tadını almak

7. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde altı çizili deyim, anlamına uygun kullanılmamıştır?

- A) Ben haddimi bilirim, her işe karışmam.
B) Sabrım taşınca onunla barıştım.
C) İşe geç gelenler kapı dışarı edildi.
D) Gereksiz konuşup tepemi attırma.

8.

Aşağıdaki deyimlerden hangisi bu görseldeki duyguyu yansıtmaz?

- A) Etekleri tutuşmak
B) Ağzı kulaklarına varmak
C) Etekleri zil çalmak
D) Havalara uçmak

9. * Sonradan verilecek bir ceza ile korkutmak, yıldırma, tehdit etmek, caydırmaya çalışmak
* Toplu olarak bulunan insanların her biri bir yana dağılmak
* Bir şeyi beğenmediğini, küçümsediğini belli etmek, umursamamak, pek aldırış etmemek
* Acıyla ve özlemle içi yanmak, acıyla kıvrınmak

Bu açıklamalar aşağıdaki deyimlerden hangisine ait olamaz?

- A) Dudak bükme
B) Çil yavrusu gibi dağılmak
C) Gözdağı vermek
D) Dört elle sarılmak

1. Aşağıda “bulmak” sözcüğünün bazı anlamları verilmiştir:

- I. Seçmek
- II. İlk kez yeni bir şey oluşturmak, icat etmek
- III. Kaybedilen bir şeyi yeniden elde etmek
- IV. Bir yere, bir noktaya erişmek, ulaşmak

Buna göre aşağıdaki görsellerden hangisi verilen anlamlardan herhangi biriyle ilişkilendirilemez?

A)

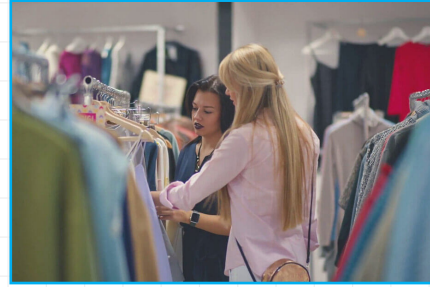
B)

C)

D)

2.

Aydınlık pencereler nasıl yanarsa
Öyle ıslıl ıslıl yansın gözlerin
Rüzgâr gibi, yelken gibi ol
Kenti inletsin türkülerin

Bu dizelerdeki sözlerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İkileme kullanılmıştır.
- B) “Yanmak” gerçek anlamıyla kullanılmıştır.
- C) Somut anlamlı sözcükler kullanılmıştır.
- D) “Şehir” sözcüğünün eş anlamlısı vardır.

3. Aşağıda Murat, Selvi, Bilgen ve Servet adlı öğrencilerin tahtaya yazdıkları cümleler verilmiştir.

- I. Yaş günümü bu yıl arkadaşlarımla kutlayacağım.
 II. Anten bozulduğu için radyodan cızırtılar geliyordu.
 III. Diş hekimi dişime köprü yapacağını söyledi.
 IV. Gök gürültüsüyle birlikte köy evinde korkuyla beklemeye başladık.

Bu cümleleri yazan öğrencilerle ilgili şunlar bilinmektedir:

- ✳ Servet'in cümlesinde terim anlamı bir sözcük vardır.
- ✳ Bilgen, cümlesinde soyut anlamı bir sözcük kullanmıştır.
- ✳ Yansıma sözcük kullananlardan biri Murat'tır.
- ✳ Selvi'nin cümlesinde eş seslisi olan sözcük vardır.

Buna göre aşağıda verilen öğrenci - cümle eşleştirmelerinden hangisi doğrudur?

- A) Bilgen - II. cümle B) Selvi - IV. cümle C) Servet - III. cümle D) Murat - I. cümle

4.

İ	N	M	E	M	E	K
Y	A	Ç	M	İ	S	K
İ	Z	A	E	U	Ç	E
M	İ	K	K	A	V	R
S	K	İ	A	V	İ	Y
E	Y	K	A	Z	U	E
R	A	L	İ	K	S	S

Yukarıdaki bulmacada sözcükler soldan sağa, sağdan sola, yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya olacak şekilde yerleştirilmiştir.

Bu bulmacada,

- I. İnmek II. Kötümser
 III. Yakın IV. Sık

sözcüklerinden hangisinin karşıt anlamı yoktur?

- A) I B) II C) III D) IV

5. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde terim anlamı bir sözcük vardır?

- A) Profesör, öğrencilerinden ayıramadı.
 B) Okulumuzda bu hafta bir etkinlik yapılacaktır.
 C) Sporcularımız havaalanında karşılandı.
 D) Hastaya iğne ve pansuman yapılacaktır.

1.

Aşağıdaki görsellerden hangisi, bu görselle aynı kavram alanını çağırıştırır?

A)

B)

C)

D)

2. (I) Sandal ağır ağır yaklaştı. (II) O zaman, bu adamların balıkçı olduklarını gördüler. (III) Güçlü kuvvetli insanlardı. (IV) Hepsi kızılı erkekli gruba el salladı.

Bu parçada numaralanmış cümlelerden hangisinde “eş anlamlı” (anlamdaş) sözcüklerden oluşmuş bir ikileme kullanılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “görmek” sözcüğü “yüzü bir yöne doğru olmak, bakmak” anlamında kullanılmıştır?

- A) Sergide gördüğüm o resmi almak isterim.
B) Hiç güneş gören bir evde oturamadık.
C) Ormana doğru koşan birkaç köpek gördüm.
D) Bugün müdür beyi göreceğim.

4.

Betül

Kültürümüzde komşuluk ilişkileri çok önemlidir.

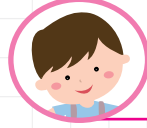
Selim

Ona nasihat ettim ama söylediklerime hiç kulak asmadı.

Müge

İş yerindeki bu sorunları sakın hafife alma!

Suat

Kardeşim bizi hiç dinlemezdi, bildiğini okurdu.

Yukarıdaki öğrencilerden hangisi, cümlesinde deyim kullanmamıştır?

- A) Betül B) Selim
C) Müge D) Suat

5. Aşağıdaki şiirlerin hangisinde konuşurma söz sanatından yararlanılmamıştır?

A)

Ben küçücük bir ağacım
Yurdumun bir bahçesinde
Topraklar tüterken görün
Dallarım çiçeklesin de

B)

Sakın sakın dalımızı
Çocuklar çekip kırmayın
Çakınızla gövdemizde
Derin yaralar açmayın

C)

Kuşlar mutlu şarkısını
Hep dalımda söylerler
Şen arılar vızır vızır
Kokuma koşup gelirler

D)

Mahallemizde senden başka ağaç olsaydı
Seni bu kadar sevmezdim
Fakat eğer sen bizimle beraber
Kaydırak oynamasını bilseydin
Seni daha çok severdim

6. Cahit Sıtkı Tarancı, ölümünden sonra edebiyat dünyamızda uzun bir süre gölgede kalmış şairlerimizden biriydi. Şimdiki gençler, onu yeniden okuma-ya ve sevmeye başladı.

Bu metinde geçen “gölgede kalmak” sözüyle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ünlü bir sanatçı olamamak
- B) Ön plana çıkamamak
- C) Diğer sanatçılar kadar değer görmek
- D) Yazdığı şiirler herkes tarafından yeterli ölçüde anlaşılacak

7. Sevgi, bizi hayatta zorluk ve güçlüklerin yıpratıcılığından koruyan yıkılmaz bir kaledir.

Bu cümledeki söz sanatı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Sevgi, kişileştirilmiştir.
- B) Sevgi, bir kaleye benzetilmiştir.
- C) Abartmaya başvurulmuştur.
- D) Kaleye insan özelliği kazandırılmıştır.

5.
SINIF

2. BÖLÜM

CÜMLEDE ANLAM

NOTLARIM

